

**Хто ён (яна),
беларускі Юшчанка**

Тэма нумару.

старонка 3

**Бел-чырвона-белая
зямля**

Рэпартаж з Салігорску.

старонка 5

**Алена Попчанка
і Руслан Салей**

Грошы перадусім.

старонка 6

**Войчанка
і зоркі**Не жыве вялікі беларускі
плякатыст.

старонка 2

Між намі і Богам

Гутарка з айцом Аляксандрам Надсанам

Старонкі 8—9.

PHOTO BY MEDIA.NET

Рука МасквыЮры Хадзька пра тэрарызм.
Старонка 11.**Усё таўсцее тая кніга**Новае выданьне Чырвонай кнігі.
Старонка 15.**Дзьвухступеньчатыя
прафэсары**Новыя навуковыя званьні.
Старонка 2.**На сем калядных вечароў**У наступным, калядным нумары
«Нашай Нівы» будзе
надрукаваная традыцыйная
падборка «Сем апавяданьняў на
сем калядных вечароў».**Апошні тыдзень падпіскі**Падпісны індэкс «Нашай Нівы»
63125. Падпіску прымаюць на
любой пошце, а ў Менску — і на
шапікі «Белсаюздруку». Цана на
месяц — 3820 рублёў на поштах
або 3530 рублёў на шапікі
«Белсаюздруку». «Наша Ніва» з
Новага году — гэта 24 старонкі
без чужога слова штотыдзень.
Дык падпісвайся!**«НН» і «ARCHE»
ў Берасьці**22 сьнежня ў Берасьці адбудзецца
сустрэча з нашаніўцамі
і архэўцамі. Пачатак а 18.00,
у абласной бібліятэцы (бульвар
Касманаўтаў, 48). У Берасьце
прыедуць рэдактар «ARCHE»
Валер Булгакаў, пэат Андрэй
Хадановіч і сьпявак Зьміцер
Бартосік. Гаворка пойдзе пра
гарачыя пытаньні нашага жыцця.

Новая хваля арыштаў

**Арышт гендырэктара наваполацкага нафтавага гіганту «Нафтан»
Канстанціна Часнавіцкага адбыўся яшчэ 8 сьнежня. КДБ
афіцыйна паведаміў пра гэта толькі праз тыдзень — 14 сьнежня.**

Часнавіцкага і в.а. камэрцыйнага дырэктара ААТ «Нафтан» Сяргея Мартынава абвінавачваюць паводле арт.210 ч.4 КК (раскраданьне праз злоўжываньне службовымі паўнамоцтвамі ў асабліва буйных памерах). Гэта пагражае ім пазбаўленьнем волі на тэрмін ад 8 да 15 гадоў з канфіскацыяй маёмасьці й пазбаўленьнем права займаць пэўныя пасады.

Часнавіцкага й Мартынава затрымалі ў рамках разбору справы былога камэрцыйнага дырэктара прадпрыемства Зьмітра Бандарчука, які сядзіць у сьледчым ізалятары КДБ з кастрычніка. Ідзеца аб продажы зацікаўленым фірмам нафтапрадуктаў па заніжаных цэнах за незаконнае ўзнагароджаньне. Магчыма, затрыманьне «нафтанаўцаў» звязана са справай Галіны Жураўковай — былой кіраўніцы спраў прэзыдэнта. У яе справе фігуруюць кантракты з «Нафтанам».

Прэсавы сакратар КДБ Аляксандар Базанав адзначае, што сувяз паміж справамі Жураўковай і Часнавіцкага толькі ў тым, што іх вядзе адна служба — управа эканамічнай бясьпекі, ды ў наяўнасьці «нафтавага сьледу». Што праўда, гэтаму крыху пярэчыць нядаўняя заява ў Вярхоўным Судзе былога намесьніка гендырэктара фірмы «Белая Русь» Аляксандра Мурашкі: ён прызнаў, што пры падпісаньні нафтавых кантрактаў з замежнымі партнёрамі ставілася ўмова пералічваць у сярэднім па аднаму даляру з

кожнай завезенай у Беларусь тоны нафты на афішорныя рахункі. Нафту перапрацоўвалі на «Нафтале».

Паводле прагнозу «Белнафтахіму», за 2004 г. прадпрыемства мае перапрацаваць 9,2 млн т расейскай нафты (асноўныя пастаўшчыкі — «Сургутнафтагаз», «Лукойл», «Раснафта», «Юкас»).

У Наваполацку весткі пра арышт Часнавіцкага распаўсюдзіліся імгненна. Пачалі шырыцца й чуткі пра тое, што Часнавіцкі працягвае выконваць свае дырэктарскія абавязкі. Паспрыяла гэтаму поўная аналёгія з сытуацыяй 2002 г. Тады на пачатку году Часнавіцкага таксама затрымлівалі. Адбылося гэта на тле актывізацыі расейскага «Лукойлу» ў справе акцыянаваньня беларускага «фамільнага срэбра», і Часнавіцкі пераацэнаў прыходу расейскай фірмы на «Нафтан». Потым усе абвінавачаньні зь яго зьнялі.

Прэзыдэнт «Лукойлу» Вагіт Алякпераў па-ранейшаму зацікаўлены ў наваполацкім прадпрыемстве — найбуйнейшым падаткаплатніку Беларусі. Пра гэта ён заяўляў на пачатку 2004 г. падчас перамоў з прэм'ер-міністрам Сяргеям Сідорскім. Ня выключана, што Часнавіцкі стаў ахвярай чарговай вайны за перадел сфэраў уплыву. Некаторыя назіральнікі прагназуюць, што затрыманьне Часнавіцкага — толькі першы акт у цэлай сэрыі арыштаў, і звязваюць яго з прыходам новага кіраўніцтва КДБ.

Аркадзь Шанскі

называлі яго падчас прэзэнтацыі выступоўцы.

Прэзэнтацыя была прызначаная на 8 снежня. У гэты дзень споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння біскупа Сіповіча. Біскуп Сіповіч памёр у 1981 г. Аднак патрэбен быў час, каб «цвяроза і бязь лішніх эмоцыяў агледзець падзеі ды абставіны ягонага жыцця і сьлед, які ён па сабе пакінуў». Апроч асабістых успамінаў, крыніцамі для кнігі служылі для а.Аляксандра дзёньнікі і ліставаньне біскупа Сіповіча, а таксама шматлікія дакумэнты, якія цяпер знаходзяцца ў Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане.

Найбольшая заслуга Чэслава Сіповіча для беларусаў — гэта заснаваньне ім лёнданскай бібліятэкі. Пераяжджаючы з Рыму, дзе Сіповіч вучыўся, ён прывёз з сабой у Лёндан толькі 300 кніг, якія і сталі пачаткам калекцыі. Цяпер пры кожнай нагодзе ў Лёндан

едуць чарговыя партыі кніг зь Беларусі, папаўняючы бібліятэку. Унучка Якуба Коласа, кіраўніца дзіцячага фонду «Сакавік» Марыя Міцкевіч пазнаёмілася з айцом Аляксандрам у сувязі з дапамогай дзецям, якія пацярпелі пасля чарнобыльскай катастрофы. Ангельскія беларусы першымі адгукнуліся на беларускую бяду. Айцец Аляксандар асабіста прыехаў зь першым грузам гуманітарнай дапамогі з Брытаніі. З таго часу не прыпыняецца супрацоўніцтва з брытанскімі дабрачыннымі арганізацыямі. Кожны год зь Беларусі едуць дзеці ў Брытанію на адпачынак, і кожны год разам зь імі едуць у Лёндан новыя кнігі.

Першая частка накладу, якую прывезлі на прэзэнтацыю, разышлася імгненна. Выдавец Зьміцер Санько паабяцаў, што да канца году кніга зьявіцца ў продажы. Аднак пры накладзе ў 800 асобнікаў можна з упэўненасьцю

сказаць, што яна адразу ж стане бібліяграфічнай рэдкасьцю. Падчас прэзэнтацыі айцу Аляксандру падарылі два асобнікі, выкананыя ў скураной аправе, з залатым абрэзам і ў футарале, адзін зь якіх прызначаны для лёнданскай бібліятэкі. Кніга пра біскупа Сіповіча — першая праца Аляксандра Надсана, зь якой зможна пазнаёміцца шырэйшая аўдыторыя чытачоў, паколькі гэта першая ягоная кніга, што выходзіць у Беларусі.

А.Аляксандар Надсан зьяўляецца перакладчыкам усіх усходніх літургічных тэкстаў на беларускую мову, якія ўжо 14 год выкарыстоўваюць у малітвах грэка-каталікі. Звычайна гэтай аграмаднай працай займаюцца літургічныя камісіі, аднак, па даўняй беларускай традыцыі, у нас яе зрабіў адзін чалавек, на што яму спатрэбілася некалькі дзясяткаў гадоў.

Вядома, з найбольшай цікавасьцю і ўвагай

прысутныя слухалі самога айца Аляксандра. Гаворачы пра Сіповіча, пра адзінства Царквы, ён сказаў і пра тое, на чым павінна будавацца адзінства народу, усіх людзей паміж сабой: «Мы ўсе дзеці аднаго Бога, усе пакліканьня быць дзецьмі Божымі. Нават калі ёсьць розніца ў поглядах, мы павінны любіць і шанавать адзін аднаго. Любіць і шанавать кожнага». Сустрэчу з айцом Надсанам завяршылася сьпевам гімну «Магутны Божа» ў выкананьні хору «Голас душы». Гімн таксама стоячы сьпявалі ўсе прысутныя.

Увечары 9 снежня а.Аляксандар адслужыў у касцёле ў Серабранцы літургію — адзіную падчас сьветлага прыезду ў Беларусь. І ўсе шэсьць дзён перабываньня а.Аляксандра ручайка людзей цякла ў кватэрку на Залатой Горцы, дзе спыняўся гэты сьветлы чалавек.

АТ

— і да канца»

Гутарка з айцом
Аляксандрам Надсанам

века ад сваёй волі і адказнасьці?

АН: Кожны мусіць знайсці тое, што яму адпавядае. Я баюся вельмі дакладных правілаў, якія б абавязвалі ўсіх і заўсёды. Агульныя прынцыпы, безумоўна, ёсьць: рабі добро, пазбягай зла; любі Бога твайго ўсім сэрцам тваім; любі блізкага, як самога сябе. Але кожны мае свой індывідуальны падыход да іх. Нейкія правілы павінны быць, і яны ёсьць у Царкве. Вядома, некаторыя людзі патрабуюць дакладных правілаў, і калі нехта ў гэтых правілах можа знайсці сваю духоўнасьць —

- Тыя, што зьняверваюцца
- з прычыны аднаго
- сьвятара, ня маюць
- поўнасьцю рацыі, бо мы
- ж усе людзі.

гэта вельмі добра. Але я думаю, што гэта вельмі цяжка, бо можна вельмі лёгка ўпасці ў фармалізм, за якім няма нічога глыбейшага.

«НН»: Часам некаторыя людзі расчароўваюцца ў сьвятарах, а празь іх і ў Царкве і сыходзяць.

АН: Трэба разумець, што сьвятары таксама людзі. Пэўна, чым вышэй стаіш, тым лепш цябе людзі бачаць. Гэта вялікае няшчасьце для сьвятара, трагедыя, калі зь яго прычыны нехта страціў веру. Часам ёсьць рэчы простыя, нявінныя, маральна абьякавыя, але калі ведаеш, што гэта можа прынесці скандал, трэба іх пазбягаць. З другога боку, тыя, што зьняверваюцца з прычыны аднаго сьвятара, таксама ня маюць поўнасьцю рацыі, бо мы ж усе людзі. Тым ня менш, сьвятар павінен памятаць пра сваё пакліканьне. Раз ты пакліканы да сьвятарства, глядзі, каб тваё жыцьцё, твае паводзіны не былі прычынай скандалу для іншых. Трэба прасіць Божай дапамогі, Божай ласкі, каб быць на вышыні свайго стану.

«НН»: Наколькі апраўданае прагненьне мець беларускую Царкву, быць беларусам у Царкве?

АН: Гэта нармальна. Галоўнае, каб гэта не перарадзілася ў вузкі шавінізм. Многія зь цяперашніх нашых вернікаў прыйшлі ў Царкву праз нацыянальнае, праз шуканьне нечага свайго. Пасля распаду Савецкага Саюзу яны шукалі нечага, каб запоўніць гэтую пустэчу, якая была ў іх. І першае, што знайшлі, гэта была не Царква, не рэлігія, а тое, што мы, нехта — знайшлі саміх сябе. Тады пайшлі далей, каб знайсці духоўнае падложжа, і

знайшлі яго ў рэлігіі, у Богу. Урэшце, тыя нашы абрады — ці рымскі, ці ўсходні — гэта толькі формы, якія, бясспрэчна, поўныя зместу, таму зразумелае жаданьне, каб была нейкая форма, блізкая нам, тое, што нам адпавядае. І знайшлі гэта ў старой уніяцкай царкве. Праз нацыяналізм прыйшлі да Царквы, але цяпер трэба зразумець, што вера — гэта нешта большае, чым нацыяналізм. Важна, каб, стаўшыся вернікамі, яны мелі свабоду дзяцей Божых, каб маглі выбіраць тое, што ім адпавядае. Царква павінна забясьпечыць гэтую свабоду. Гэта ня значыць, што мы лепшыя за іншых ці горшыя за іншых. Мы хочам маліцца на той мове, якую Бог нам даў.

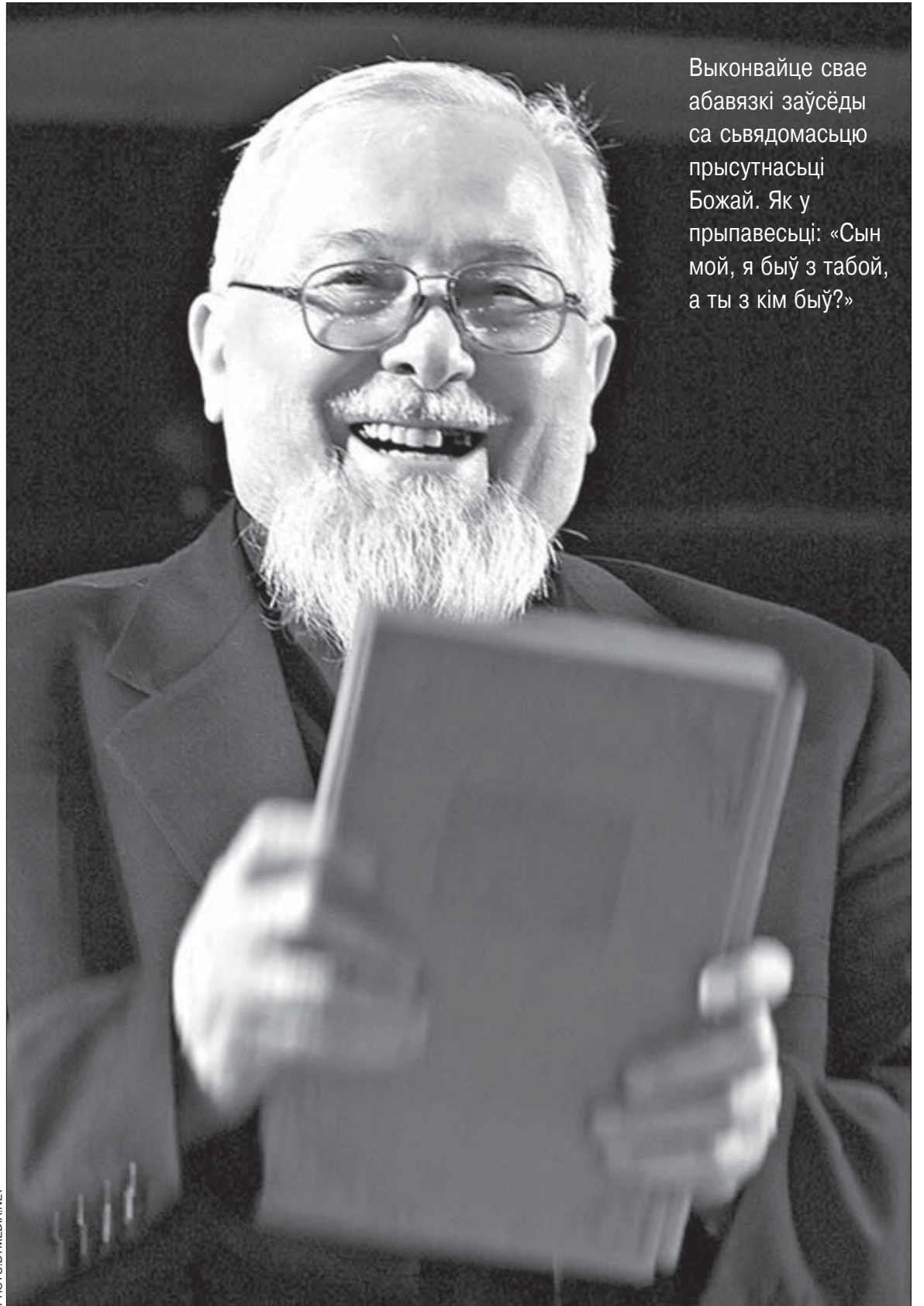
«НН»: Як чалавек павінен імкнуцца жыць, каб дасягнуць мэты свайго жыцьця?

АН: Рабіць сваю справу, выконваць свае абавязкі заўсёды са сьведомасьцю прысутнасьці Божай. Ёсьць у беларускіх татароў такая прыпавесьць. Адзін духоўнік казаў казань у мячэце і палехаў людзей страшным судом і агнём. А другі прыйшоў і кажа: «Не палехаў людзей. Бог пытацца шмат ня будзе. Толькі скажа: «Сын мой, я быў з табой, а ты з кім быў?» Сьведомасьць прысутнасьці Божай. Але над гэтым трэба працаваць, тут і малітва патрэбная. Быў адзін сьвятар бонэдэтынец, якога падчас гульні ў шахматы запыталі: «Што б ты рабіў, каб табе казалі, што праз гадзіну памрэш?» Ён сказаў: «Перш скончыў бы гэтую партыю шахматаў». Тое, што робіш, рабі добра і да канца.

«НН»: Вы закранулі пытаньне сьмерці. Якое павінна быць стаўленьне чалавека да сьмерці?

АН: Тэарэтычна трэба сказаць, што той, хто верыць, не павінен бацца сьмерці, але на практыцы ўсе мы яе баімся. Магчыма, мы слабой веры. Я бачыў, як памёр а.Язэп Гэрмановіч. Быў актыўны ўсё сваё жыцьцё і зьлёг за пару дзён перад сьмерцю. Да яго прыйшлі ўладка Чэслаў Сіповіч ды іншыя сьвятары, пытаюцца, што рабіць, а ён ужо ня мог гаварыць, але яшчэ мог пісаць і напісаў: «Дайце мне спакойна памёрці». Ён быў падрыхтаваны, бо жыў з Богам усё жыцьцё. Зноў жа, для гэтага патрэбны штодзённы высілак. Гэты пераход заўсёды будзе страшны, пры найбольшай веры, паколькі гэта нармальна першая рэакцыя чалавека. Але як жывеш, так і паміраеш. Мы гаворым пра збаўленьне, што гэта жыцьцё з Богам, але яно пачынаецца ўжо ў гэтым жыцьці.

Гутарыў Аляксей Трафіменка

Выконвайце свае абавязкі заўсёды са сьведомасьцю прысутнасьці Божай. Як у прыпавесьці: «Сын мой, я быў з табой, а ты з кім быў?»

Айцец Аляксандар Надсан — Апостальскі візытатар для беларусаў — грэка-каталікоў замежжа. Нарадзіўся 8 жніўня 1926 г. у Гарадзеі. Ваяваў у складзе корпусу генэрала Андэрсана ў Італіі. Па вайне скончыў Лёнданскі ўнівэрсытэт. Курс тэалёгіі прайшоў у Грэцкай калегіі і Грыгарыянскім унівэрсытэце ў Рыме. Высьвячаны

ў 1958 г. Актыўны ўдзельнік грамадзкага жыцьця беларусаў замежжа: быў сярод заснавальнікаў Згуртаваньня беларусаў Вялікай Брытаніі, дырэктарам Беларускай школы імя сьв. Кірылы Тураўскага. Зробленыя айцом Аляксандрам пераклады літургічных тэкстаў для Уніяцкай Царквы афіцыйна ўхваленыя Ватыканам.

Усё таўсцьце тая кніга

Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае. Спынілася мэліярацыя. Прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасць жывёл і расьлін, якім пагражае зьнікненьне, толькі расьце. Міністэрства аховы прыроды зацьвердзіла новы сьпіс рэдкіх расьлінаў і жывёлаў.

Высілка па зьберажэньні біялягічнае разнастайнасьці на Зямлі маюць карацкую гісторыю, што не налічвае й 100 гадоў. Драбязя, у параўнаньні з тысячагодзьдзямі татальнага вынішчэньня чалавекам усяго жывога, зьмены ландшафтаў і кліматаў. Толькі па вайне, гадоў 50 таму, чалавецтва ўсьвядоміла, што страта любога віду расьлін і жывёл — непараўнаная згуба для саміх жа людзей. Стварэньне так званых «Чырвоных кніг» стала першым крокам у барацьбе за тую лінію, за якой — нябыт...

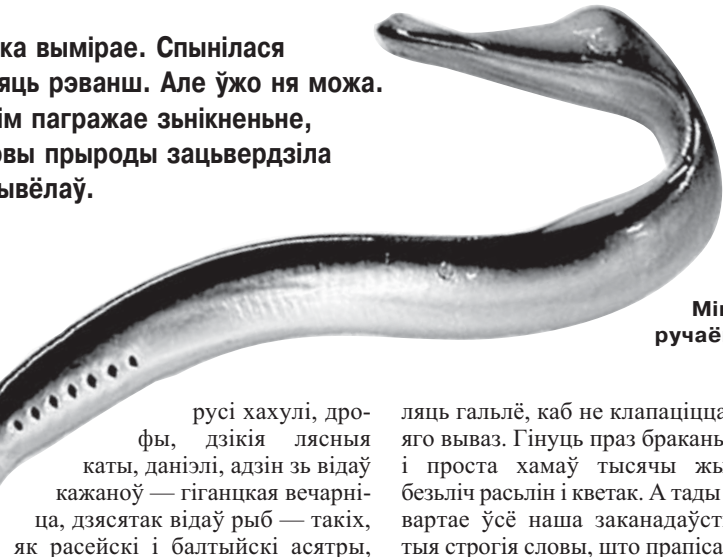
Сэнс Чырвонае кнігі палягае, перад усім, у тым, што яна — аснова для законаў. Апроч таго, гэтыя кнігі прапануюць навукова абгрунтаваныя захаваныя па зьберажэньні рэдкіх відаў. Маральны ж бок навідавоку — той, хто знаёмы з падобнымі выданьнямі, мае шанец не застацца эгацэнтрычнай адзінкаю ў грамадзтве спажываньня.

Беларусь таксама мае ўласную нацыянальную Чырвоную кнігу, заснаваную пастановай СМ БССР у 1979 г. Першае выданьне яе ўбачыла сьвет у 1981 г. У яго было ўключана 80 відаў жывёл і 85 відаў расьлін. У 1993 г. было складзенае яе другое выданьне. Што праўда, як і якім чынам ахоўваецца той ці іншы канкрэтны від з кнігі, ня скажа ніхто. Ну хіба хто бачыў міліцыянтаў ці інспэктараў, якія правяралі б букеты ў прыгарадных цяжкіх на прадмет рэдкіх відаў расьлін? Альбо хто бачыў, каб правяралі ў рыбакоў улоў у звычайных месцах?..

Жывучы ў гарадах, мы не задумваемся аб тым, колькі нечалавечых істот дзеляць з намі наш лёс — жыць у гэтай краіне. Іх мільярды. Ад казурак і прасьцейшых арганізмаў да аграмадных самоў і велічэзных ласёў. Здавалася б, з аднаго боку, іх жыцьцёвая прастора ў нашых краях несупынна пашыраецца. Людзі сыходзяць у гарады, вёска вымірае, палі зарастаюць. Спынілася мэліярацыя. Куды менш валяць у зямлю хімікатаў. Чарнобыльскія раёны, дзе багата чаго згарнулі й паадсялялі людзей, — асобная тэма. Адным словам — прырода магла ўзяць рэванш. Але ўжо ня можа. Колькасць жывёл і расьлін, якім пагражае зьнікненьне, толькі расьце.

Ужо незваротна зьніклі ў Бела-

Хамякоў у Беларусі заўжды было мала, але скарачэньне колькасці зьвяркаў у сьвеце змусіла занесьці іх у Чырвоную кнігу.

Мінога ручаёвая.

русі хахулі, дрофы, дзікія лясныя каты, данілі, адзін зь відаў кажаноў — гіганцкая вечарніца, дзясятка відаў рыб — такіх, як расейскі і балтыйскі асятры, выразуб ды шмат іншых. Амаль траціна відаў, якія яшчэ фіксавала Чырвоная кніга 1979 г., ужо не адзначаецца дасьледчыкамі ў нашай прыродзе.

Цяпер на папуляцыі расьлін і жывёл уплываюць усё новыя, малавядомыя, часам, фактары. Напрыклад, зьмена клімату, у выніку чаго адбываецца міграцыя зьвяроў. Белая курапатка й палярная сава адлятаюць усё далей на Поўнач, але й любы неспрактываваны грамадзянін заўважае, што дзесяць гадоў амаль не відаць у нас пунсавагрудых гілёў. Не прылятаюць, як колісь, каб абсесьці рабіны ў заснежаных парках. Сохнуць і марнеюць многія віды расьлін, больш уласцівыя паўночным шыротам: некалі звычайныя ў нас карэльская бяроза, марошка ды інш. Апроч таго, моцна ўплывае на стан прыроды й гаспадарчая дзейнасьць у нашых суседзяў ды ў тых краях, куды адлятаюць у вырай птушкі. Тут ужо нічога не паробіш, патрэбны супольныя міжнародныя высілки, хоць часцей менавіта зь Беларусі спывае ва ўсе бакі атрута й зараза па Нёмане, Дняпры й Дзвіне. Але перадусім колькасць відаў жывога прыроды ў нас няўхільна скарачаецца праз наша ж нядбальства. Можна бачыць тысячы вудалёў на водах падчас нерасту. Можна бачыць падпаленыя пожны й адхоны чыгунак увосень. Можна бачыць горы смецьця ў лясках вакол дачных пасёлкаў. Урэшце, хіба хто ня бачыў, як падчыстую месцамі сякуць лес і тамсама па-

ляць гальлё, каб не клапаціцца пра яго вываз. Гінуць праз браканьераў і проста хамаў тысячы жывёл, безліч расьлін і кветак. А тады чаго вартае ўсё наша заканадаўства й тых строгія словы, што прапісаны ў Чырвоных кнігах?

У выніку ад аднаго выданьня да наступнага Чырвоная кніга Рэспублікі Беларусі становіцца ўсё таўсцьцейшая. Новая, апошняя рэ-

Чубаты жаўрук.

дакцыя папоўнілася ўжо дзясяткамі новых відаў жывёл і расьлін. Упершыню сярод «прэтэндэнтаў» на ўключэньне ў сьпіс зьявіліся заходнеэўрапейскі глушэц, некаторыя віды кулікоў, шэрая гусь, традыцыйны паляўнічы від птушак — дупель. Утрая павялічылася колькасць рыб, якія знаходзяцца пад пагрозай зьнікненьня. У тым ліку — папулярныя ў рыбакоў сом і ўён.

Зыходзячы з заапаханых зьвестак пра флору й фаўну Беларусі, навукоўцамі быў істотна перагледжаны пералік відаў, што былі ў другім выданьні Чырвонае кнігі. Дзеля адпаведнасьці прынятым МСАП крытэрам было рэкамэндавана выключыць са сьпісу ажно 57 таксонаў (відаў, падвідаў і формаў): жамчужніцу (не рэгістравалася ў нашых краях паўтара стагодзьдзя), чырванавальлёвую казарку (больш не гняздуецца ў Беларусі), гіганцкую вечарніцу (не сустракалася з 1930-х гадоў). А некаторыя віды распладзіліся й ня маюць патрэбы ў адмысловых ахоўных захарах — лебедзьшыпун, варакушка (маленькая

птушка з атраду вераб'іных), дзённы матыль махаон ды некаторыя іншыя. Але выпадкі стабілізацыі колькасці — хутчэй, выпадковыя, чым вынік прыродаахоўнай дзейнасьці. Ну хто можа пахваліцца, што зьбярог тых матылёў?

Паводле вынікаў ацэнкі ступені рэальнага статусу пагрозы зьнікненьня таксонаў, іх нацыянальнае і міжнароднае значнасьці, а таксама зьяўленьня іх колькасці ў Беларусі рэкамэндавана ўключыць у трэцяе выданьне Чырвонай кнігі дадаткова 65 відаў жывёл. Сярод іх ёсьць віды й зь непрадстаўленых раней клясаў — п'явак, павукападобных і кругларотых. Упершыню ў ахоўны сьпіс трапілі грызуны — хамякі й сусьлікі, ня надта ўласцівыя нашай фаўне, але іх папуляцыі ў нас, далёка за межамі іх суцэльных арэалаў, разглядаюцца як фэномэн. А паўсюднае іх скарачэньне на прасторах

відаў водарасьцяў (супраць ранейшых 9). Па 34 віды было прынята ахоўваць грыбоў і лішайнікаў, што роўна ўдвая больш, чым іх было ў папярэдняй Чырвонай кнізе. Так, ахове цяпер будуць падлягаць шэрыя лісічкі, асака балотная, лішайнік кладонія.

Перш чым трапіць у сьпіс аб'ектаў аховы, рэдкія віды выбралі паводле новых крытэраў, прынятых Міжнародным саюзам аховы прыроды. Сучасны падыход да вызначэньня рызыкаўных відаў жывёл больш аб'ектыўны за ранейшы. Напрыклад, выключаны штучна занесеныя віды або тыя, што апанавалі антрапагенныя ландшафты. Адпаведна, тыя віды расьлінаў і жывёлаў ня ёсьць эталённымі для Эўропы.

Але, з другога боку, павялічваючы сьпіс відаў у небясьпецы, беларуская дзяржава, па сутнасьці, расьпісваецца ў бясьсільлі ў справе захаваньня сваёй прыроды. Нічога за апошнія паўтара дзясятка гадоў ня зроблена дзеля ўзнаўленьня відаў, што яшчэ да сярэдзіны ХХ ст. былі ўласцівыя нашай краіне: ні на адзін гектар не пабольшала насаджэньняў белае піхты, што расьце толькі на адной дзяліцы ў Белавескай пушчы, не праводзіліся работы па аднаўленьні й вяртаньні на волло хахуляў і дроф. Работы па разьвязьдзеньні рэдкіх абарыгенных відаў рыб і іх вяртаньні ў прыродныя ўмовы таксама не вяліся. Гэта значыць, у нашай краіне няма яснага бачаньня пэрспэктывы.

Хочам мы, каб па нашых лясах скакалі, напрыклад, пярэстыя пекныя данілі, ці не? Няма нацыянальнае праграмы зьберажэньня і ўзнаўленьня відаў, іх пашырэньня. І разбурана сыстэма экалягічнага выхаваньня, што была паўстала ў БССР у 1980-я гады. Сёньня ўсё можна пачынаць амаль з нуля: тлумачыць, што вужы не ядавітыя, кажаны ядуць шкодных інсектаў, а рапухі не пад'ядаюць бульбы... Асноўны мэтад аховы рэдкіх відаў — «растлумачальная работа сярод насельніцтва, якая арыентуе на ашчаднае стаўленьне да іх». Не памылюся, калі скажу, што гадоў 10 ніхто гэткай «растлумачальнай работы» ня бачыў.

Што ж, прынамсі, новая Чырвоная кніга Беларусі, ніяк не паспрыяўшы захаваньню прыроды, мо паспрыяе прапагандзе аховы прыроды. Яна будзе ня проста чарговым выданьнем, бо ўкладаньне гэткае кнігі — значны вынік працы вучоных, практычнай дзейнасьці спецыялістаў з сыстэмы Міністэрства прыроды. Але канчатковы склад Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусі залежыць ня толькі ад навукоўцаў. Яны толькі прапануюць, а пасля сьпіс абмяркоўваецца на самых высокіх узроўнях, у самых разнастайных інстанцыях. Пагатоў, не ад экалягаў ці батанікаў залежыць сёньня лёс нашае краіны й яе насельнікаў, людзей і братаў іх малодшых.

